

צל, צללים, צילא דהימנותא

בראשית ב, יח - ויאמר יקוק אלהים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו.

בראשית פרק ד - ויקח לו למך שתי נשים שם האחת עדה ושם השנית צלה.

רש"י - שתי נשים - כך היה דרכן של דור המבול, אחת לפריה ורביה ואחת לתשמיש, זו שהיא לתשמיש משקה כוס של עקרין כדי שתעקר ומקושטת ככלה ומאכילה מעדנים, וחברתה מזופה ואבלה כאלמנה. צלה - היא של תשמיש על שם שיושבת תמיד בצלו, דברי אגדה הם בבראשית רבה.

העמק דבר - אמנם קרוב לומר דשמות אלו נתכנו על שם פעולתן. דכבר ביארנו בפסוק 'אעשה לו עזר כנגדו' ששני אופני עזר הם. חדא, מתחילה עזר להלך אחרי רצון ורוח האיש, אע"ג שימצא אחר כך בזה איזו שגיאה ויצא מזה שהיא כנגדו, ושנית להיפך - שהיא מנגדתו ואינה מניחתו להלך אחר רצונו ולבסוף מרגיש בזה עזר רב. ולמך השתמש שני אופנים אלו בשתי נשים.

שם האחת עדה - שהיא הסירתו מן הדרך אם עמד בדרך כסילות וכד', ושם השנית צילה - יושבת תמיד בצלו ולענגו.

יונה פרק ד - ויצא יונה מן העיר וישב מקדם לעיר ויעש לו שם סכה וישב תחתיה בצל עד אשר יראה מה יהיה בעיר: וימן יקוק אלהים קיקיון ויעל מעל ליונה להיות צל על ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה: וימן האלהים תולעת בעלות השחר למחרת ותך את הקיקיון וייבש: ויהי כזרח השמש וימן אלהים רוח קדים חרישית ותך השמש על ראש יונה ויתעלף וישאל את נפשו למות ויאמר טוב מותי מחיי: ויאמר אלהים אל יונה ההיטב חרה לך על הקיקיון ויאמר היטב חרה לי עד מות: ויאמר יקוק אתה חסת על הקיקיון אשר לא עמלת בו ולא גדלתו שבן לילה היה ובן לילה אבד: ואני לא אחוס על נינוה העיר הגדולה אשר יש בה הרבה משתים עשרה רבו אדם אשר לא ידע בין ימינו לשמאלו ובהמה רבה:

ברכות נה, א - אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן: בצלאל על שם חכמתו נקרא. בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה: לך אמור לו לבצלאל עשה לי משכן ארון וכלים, הלך משה והפך, ואמר לו: עשה ארון וכלים ומשכן. אמר לו: משה רבינו, מנהגו של עולם - אדם בונה בית ואחר כך מכניס לתוכו כלים, ואתה אומר: עשה לי ארון וכלים ומשכן! כלים שאני עושה - להיכן אכניסם? שמא כך אמר לך הקדוש ברוך הוא: עשה משכן ארון וכלים. אמר לו: שמא בצל אל היית וידעת!

שמות פרק לג - ויאמר הראני נא את כבודך: ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך וקראתי בשם יקוק לפניך וחנתי את אשר אחן ורחמתי את אשר ארחם: ויאמר לא תוכל לראת את פני כי לא יראני האדם וחי: ויאמר יקוק הנה מקום אתי ונצבת על הצור: והיה בעבר כבדי ושמתוך בנקרת הצור ושכתי כפי עליך עד עברי: והסרתי את כפי וראית את אחרי פני לא יראו:

אבן עזרא - ושכתי בשי"ן או בסמ"ך שוה הטעם.

רש"י שמות פרק לג ושכתי כפי מכאן שנתנה רשות למחבלים לחבל, ותרגומו ואגין במימרי, כנוי הוא לדרך כבוד של מעלה, שאינו צריך לסוכך עליו בכף ממש:

שפת אמת דברים לסוכות שנה תרלו - בראשונה דברנו טעם סוכות אחר ר"ה ויוהכ"פ. כי הבעלי תשובה אין להם מקום והקב"ה נותן לו מקום והוא הסוכה. כי בני"ה המה עתה בעלי תשובה ויושבין בצלו של מקום. וכפי מה שידוע האדם שאין לו מקום מצ"ע נותן לו הקדוש ברוך הוא מקום. ומקום זה

גבוה ממה שזוכה במעשיו. ועל זה אמרו במקום שבע"ת עומדין אין צדיקים גמורים יכולין לעמוד. כי הבע"ת יושבין במקום הניתן להם משמים כנ"ל. והנה בר"ה ויוכ"פ נגאלין בני"י מיצה"ר בחסד עליון. ואחר זה צריכין הגנה יותר. כי התקון שאינו בא מצד זכות עצמו רודפין אחריו הקטרוגים. לכן הקדוש ברוך הוא מגין עלינו אח"כ בסוכה. וע"ז נאמר ברוך פודה ומציל. פודה בר"ה ויוכ"פ ומציל בסוכות שלא יבואו הקטרוגים להבא.

בראשית א - ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אתו זכר ונקבה ברא אתם.

העמק דבר - בצלמנו – שהאדם יש לו מזל. ופירש רש"י (שבת סא, ב) שהוא מלאך, וזהו צלם אלוהים המסבבו ומגין עליו מנזק... אבל זה אינו אלא באדם המעלה וכמו שהיה לפני החטא.

משנה תענית ד - חמשה דברים אירעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמשה בתשעה באב בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות ובטל התמיד והובקעה העיר ושרף אפוסטמוס את התורה והעמיד צלם בהיכל.

שיר השירים פרק ב - כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי.

שיר השירים רבה פרשה ב - כתפוח בעצי היער, ר' הונא ורבי אחא בשם רבי יוסי בן זמרא מה התפוח הזה הכל בורחין ממנו בשעת השרב ולמה כן לפי שאין לו צל לישיב בצלו, כך ברחו אומות העולם משבת בצל הקדוש ברוך הוא ביום מתן תורה יכול אף ישראל כן ת"ל בצלו חמדתי וישבתי, חמדתי אותו וישבתי אני הוא שחמדתי אותו ולא האומות.

תורה תמימה על מדרש רבה - מה התפוח הזה – רוצה לומר עץ תפוח, וקאי על אתרוג, כפי שיתבאר בדרשה הבאה.